

Bedrijfsvoering en natuurbelangen in diepe veenweidegebieden

C. Hermans (onderzoeker diepe veenweidegebieden PR)
en A. T. J. van Scheppingen (hoofd afdeling Synthese PR)

Sinds de invoering in 1984 van de superheffing is het aantal melk- en kalfskoeien in Nederland teruggelopen van 2,5 miljoen in 1984 naar 2,1 miljoen in 1988. Het aantal dieren per 100 ha voederoppervlakte nam in dezelfde periode af van 189 naar 150. Mede als gevolg hiervan is op veel bedrijven een overschot aan ruwvoer ontstaan. Het animo van de boeren voor het gebruik van moeilijk bewerkbare of bereikbare gronden voor hoogproductief melkvee, met name in de veenweidegebieden, verminderde hierdoor. Er worden nu mogelijkheden onderzocht van het gebruik van deze gronden voor ander vee dan melkvee. Dit onderzoek wordt door het PR in opdracht van de Landinrichtingsdienst uitgevoerd.

De veenweidegebieden liggen in Friesland, Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en deels in Drenthe en Overijssel. De totale oppervlakte wordt geschat op bijna 200.000 ha. Veeteelt is de voornaamste vorm van grondgebruik, ondanks de hoge grondwaterstanden die in grote delen van dit gebied de produktie nog steeds belemmeren. Vooral ten gevolge van de hoge grondwaterstand en de aanwezigheid van kwelsituaties kent het gebied een grote plant- en vogelkundige rijkdom (Natuurbeleidsplan, Ministerie van Landbouw en Visserij, 1989).

Perspectieven voor veenweidegebieden

De overheid erkent de internationale betekenis van veenweidegebieden, zowel in ecologisch als in cultuurhistorisch opzicht. De mogelijkheden om natuur en landschap in deze gebieden duurzaam in stand te houden en te ontwikkelen, worden als volgt omschreven (Natuurbeleidsplan, Ministerie van Landbouw en Visserij, 1989): „In de eerste plaats is het denkbaar dat een duurzame verweving van landbouw en natuur gestalte krijgt, waarbij natuur en landschap als nevenprodukt van de bedrijfsvoering zijn te beschouwen. In feite ligt dit in het verlengde van de huidige situatie; de Relatienota is met name in het laagveen-gebied relatief succesvol. Een tweede optie, al dan niet in samenhang met het voorgaande, is dat er in het laagveengebied een bedrijfs- en inrichtingssituatie tot stand wordt gebracht, waarbij de bedrijfskundig meest gunstig gesitueerde delen van een bedrijf in intensief agrarische gebruik blijven, terwijl de op grotere afstand van het bedrijf gelegen delen worden

ingericht voor extensief gebruik. Een derde optie is dat delen van het laagveengebied uit produktie worden genomen. ”

Deze laatste optie is de meest vergaande.

Het gebied kent een grote plantenkundige rijkdom.

Doel van de studie

De eerstgenoemde twee opties zijn als uitgangspunt genomen voor de huidige studie. Deze studie beoogt veehouderij- en natuurbelangen te verweven in een praktische bedrijfsvoering. Ook wordt nagegaan in hoeverre die bedrijfsvoering technisch en economisch haalbaar is, en in hoeverre daarbij vergoedingen wenselijk zijn. In het bijzonder is getracht de volgende vragen te beantwoorden:

1. Hoe groot is de economische levensvatbaarheid van grote extensieve veebedrijven met ander vee dan melkvee op nat land met meer of minder beperkingen?
2. Wat zijn de effecten van oppervlaktevergroting op het saldo bij bestaande zelfvoorzienende kleine melkveehouderijbedrijven met nat grasland met beperkingen t.b.v. het houden van ander vee dan melkvee?

Onder ander vee dan melkvee wordt in deze studie verstaan: zoogkoeien, schapen en kruislingvaarzen.

Aanpak van de studie

- Natuurdoelstelling

Uitgaande van de natuurdoelstelling - herstel van de primaire bestaansvoorwaarden voor de oorspronkelijke flora van dotterhooilanden en blauwgraslanden, en voor de hierin levende weidevogels, met name de kritische soorten kempfaan, watersnip, tureluur en grutto - is een programma van eisen geformuleerd waaraan de bedrijfsvoering moet voldoen. Hiervoor hebben we ons georiënteerd op de bedrijfsvoering in het verleden, die aan de basis lag van de toenmalige ecologische rijkdom van het gebied. De eisen behartigen de belangen van zowel flora en fauna als van de veehouder.

- Programma van eisen

Het opstellen van een programma van eisen aan de bedrijfsvoering ten behoeve van flora en fauna én veehouders.

Flora en fauna

De doelstellingen voor de flora en fauna zijn:

- Herstel van de grondwaterstand tot GTII binnen het bedrijf voor dotterhooiland en blauwgrasland, en voor de daarin levende weidevogels.
- Verlagen van de bemestingstoestand voor herstel van de concurrentiepositie van de botanische soorten ten opzichte van de produktiegrassen.
- Een evenwichtige fosforbalans voor het bedrijf, zodra de grond voldoende is verschaald.
- Zo laat en zo weinig mogelijk maaien voor een ongestoorde groei en voortplanting van flora en avifauna.

Veehouders

Voor de veehouders worden de volgende doelen nagestreefd.

- De bedrijfsvoering moet arbeidstechnisch uitvoerbaar zijn.
- De bedrijfsvoering moet bedrijfstechnisch haalbaar zijn.
- De bedrijfsvoering moet economisch levensvatbaar zijn.

Opbouw van het bedrijf

De eisenprogramma's van flora en fauna én van de veehouder zijn samengebracht in een praktische bedrijfsvoering. Dit komt neer op een opdeling van het bedrijf in twee of drie delen: produktiegrasland, dotterhooiland en/of blauwgrasland. Dit moet wel in overeenstemming zijn

Tabel 1 Schets van het veenweidebedrijf met verweving van natuur- en veehoudersbelangen

Kenmerken	Produktie grasland	Dotterhooiland	Blauwgrasland
Watertrap	GTIII	GTII	GTII of GTI
Produktieniveau	10 ton ds	6 ton ds	4 ton ds
P-balans	aanvoer = afvoer	aanvoer = afvoer	aanvoer = 0
Bemesting			
- N-kunstmest	200 kg	geen	geen
- organisch	vlg. P-balans	vlg. P-balans	geen
Maximum aantal sneden	geen beperking	2 maaisneden, eventueel na (be)weiden	1 maaisnede geen beweiding
Datum eerste snede	geen beperking	begin juli	augustus

met de eerder genoemde opties 1 en 2 uit het Natuurbeleidsplan. De kenmerken van de delen zijn weergegeven in tabel 1.

Dotterhooiland en blauwgrasland zijn door verschraling verkregen. Verschralen betekent dat jaarlijks minder mineralen (N, P, K) worden aangevoerd dan afgevoerd. Voor dotterhooilanden is dit na ± 3 jaar en voor blauwgraslanden na ± 10 jaar bereikt. Door de waterafvoer en grondwaterstroming in de richting van het meest produktieve grasland te laten verlopen, wordt automatisch aan de eisen van plantenvoedingstoestand tegemoet

gekomen. Dit stelt dus eisen aan de inrichting van het gebied.

Berekeningen

Per gedeelte zijn de mogelijkheden voor zoogkoeien, schapen en kruislingvaarzen nagegaan. Allereerst betreft dit technische aspecten zoals graslandproduktie, voederbehoeften, voeropname, veebezetting, P-balans en arbeidsbehoeften. Vervolgens zijn de economische consequenties, saldo, netto-bedrijfsresultaat en arbeidsopbrengst berekend. Meer hierover zal in een volgende artikel aan de orde komen.

